List 51. **NOVICE** Tečaj XXIII.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za polleta 1 gld. 80 kr., za četrtleta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 20. decembra 1865.

Gospodarske stvari.

Velika trgovnica za živež na Dunaji,

tudi nam važna naprava.

(Konec.)

Kakošne stroške smejo faktorji ali opravniki zarajtati ljudém, ki pošiljajo blagó v trgovnico?

a) To, kar so plačali za vožnino in razkladnico;
b) plačani vžitni davek in plačani col po boletu, če ni že v prvih 24 urah blago bilo iz Dunaja na deželo prodano;
c) to, kar so plačali za vaganje po tarifi;
d) stroške preloženja blaga, če je bilo potrebno;
e) provizijo po tarifi za vsako posamezno blago.

Da bi se ljudém, kteri pošiljajo blagó v veliko trgovnico dunajsko, pošiljanje polajšalo na vsako stran in stroški znižali kolikor mogoče, se je dunajski mestni zbor v dogovor s c. kr. finančno gospósko spustil in dosegel je, kar se je le doseči dalo.

Če se tedaj razun naštetih dobičkov še to pomisli, da stojí velika trgovnica pod mestnim oskrbništvom, ktero pri tem nobenega dobička ne išče, — da mestna gospóska skrbno pazi, da ne more poškodovan biti ne pošiljavec ne kùpec, da tedaj lastnik more svoje pridelke brez vse skrbí na prodaj v trgovnico pošiljati, in je pri tem na dobičku na času, delavcih in stroških, in nima pri tem druzih stroškov, kakor odločeno majhno plačilo, ki ga mora opravniku odrajtati in ki je pa tako nizko, da ni vredno ga v misel jemati, se more vsak o velikem dobičku kmali sam prepričati, ako le nekoliko blaga v trgovnico pošlje.

Vélika trgovnica je na Dunaji na trgu med veliko cesto predmestja „Landstrasse“ in „Ungergasse“.

Odprla se je že, kakor smo rekli, 25. dne u. m.

Letni zbor kmetijske družbe v Ljubljani.

(Dalje.)

Sporočila družbinih poddružnic in posamnih udov.

Za gosp. Levičnikom je gosp. Ludevik Dimec, c. k. gozdnarski oskrbnik na Jesenicah, poprijel besedo in v prepričavnem govoru dokazal potrebo, da na gozde naše obrnemo večo skrb kakor dosihmal. Po številkah je dokazal, koliko se lesa in drv za posekanje prideluje leto in dan, in koliko se ga potrebuje. Vstrašiti se mora človek, ako vidi, da se ga za 235.240 sežnjev več poséka, kakor ga izraste. Ni tedaj čuda, da krašovska burja od morja sèm čedalje bolj po naši deželi tuli! Kmet in grajščak, posamezni lastnik kakor soseska: vsi križem podirajo in sekajo les, da je groza! logarja in gozdnarja pa, ki se ustavlja pogubivnemu temu gospodarstvu, nečimerni ljudje, ki ne gledajo čez prag svojega življenja, zmirjajo sanjača, ki le v prihodnost gleda in mu ni mar za zdanji čas. Al ko bi se bila porajtala svarila tacih mož že pred 50 ali 100 leti, ne bili bi prišli tako daleč, kakor smo dandanes, da je v nekterih propala obrtnija, v druzih pa stiskajo slabe letine našo deželo.

Treba tedaj, da se pogubivnemu takemu gospodarstvu zakliče „stoj!“

Že 1851. leta se je jela snovati gozdnarska družba za gorate dežele cesarstva našega; al hiralo je to društvo, dokler ni popolnoma konec vzelo. — Državno gozdnarsko društvo na Dunaji pa je preobširno, da bi se posebno oziralo na našo deželo.

Ker tedaj naši deželi pomanjkuje gozdov še bolj kakor v tem hipu primanjkuje lesa in drv, in ker je treba skrbeti, da se vzdrží, kar je še, in obdela, kar je že goličava, treba je, da se pri kmetijski družbi naši ustanoví poseben gozdnarsk odbor, ki naj bi svojo skrb obračal na gozde. Zato nasvetujem — tako sklepa gosp. Dimec svoj govor — 1) da slavni zbor priznava potrebo posebnega gozdnarskega odseka, in 2) da se voli odsek 5 izvedencev, kteri v prevdarek vzamejo, kako naj se ustanoví ta odbor.

Nasvet ta je bil z živo pohvalo sprejet in voljeni so bili v ta odsek gospodje: grof Barbo, Dimec, Schollmajer, Likar in Vičel.

Dostavljamo temu sestavku naznanilo, da 28. dne t. m. začnó imenovani gospodje svoje posvetovanje.

(Dalje prihodnjič.)

Gospodarska novica.

* Ukaz francozke vlade, da se po hribih in gorah napravijo gozdi. — Cesar francozki, ki je dal ta ukaz, pravi, da gozdi niso samo le na dobiček gospodarju, temuč da tudi vsej deželi odvračajo sušo, jo varujejo povodinj, boljšajo zrak itd. Kjer koli je tedaj mogoče, se mora na hribih in gorah les zasaditi in trava zasejati. Ta ukaz soseskam in posamnim gospodarjem le to na voljo daje, da ali to sami storijo, ali pa da čakajo, da država to za-nje storí. Ako sami hočejo to storiti, se oglasijo pri okrožnih gozdnarskih predstojnikih in prejmejo premije, ktere država po opravljenem pogozdevanji delí. Ako pa gospodar sam tega ne storí, storí država to, in on ji pozneje mora povrniti stroške; ako ne, obdrží država polovico obdelanega hriba in le polovico mu povrne.

Državopravne stvari.

Kaj in kake so ogersko-hrvaške županije.

(Dalje.)

4. Skupščine in njih delovanje.

Po starem ustavu obdržavate se dve vrsti skupščin; za važneje reči so velike, za manje ali pa sèm ter tjè silne reči male skupščine.

1. Vélike skupščine so vsakega leta po potrebah nekolikokrat, in véliki župan v ta namen ima poklicati vse osebe, ktere so omenjene bile v 2. odstavku dodavši poklicu važneje predmete, o kterih se bo govorilo. Seje trajajo toliko dni, kolikor treba, da se opravijo vse važneje reči. Udje, kteri zastopajo sami sebe, ne dobivajo nobenega odškodovanja za potne stroške itd.; kteri pa zastopajo občine ali druge zavode, dobivajo nekaj stalnega na dan.

Kar se tiče delovanja in delokroga vélike skupščine, mora se reči, da je kaj obsežno in važno.

a) V zakonodavnem oziru napravljajo si sami pravila, ki veljajo za obseg županije tako, da ne protivijo deželnim postavam. Tako jim je na skrbi zidanje cerkev, cest, bolnišnic, naprav na vodi, kako bi se pomagalo domačim fabrikam, kmetijstvu, zidanju učilnic; dalnje brige o učilnicah pa niso imeli nikdar, menda zato, ker aristokracii nikdar ni bilo mar za šole prostih ljudí ali pa tudi zato, ker cerkev šol ni dala iz svojih rok. V njihovih rokah je tarifa za meso in drugi živež.

b) V vélikih skupščinah se morajo oglaševati vsi novi zakoni in vse postave od viših oblastnij prihajajoče; brez tega ne vežejo nikoga v županii; in ko bi se skupščinarjem zdelo, da kak zakon ali pa kaka zapoved ni ustavna, ampak od viših oblasti napravljena proti duhu postav, ki jih izdeluje le deželni zbor skupaj z vladarjem, imajo pravico, da to svojo misel v prošnji koj razodenejo samemu vladarju (toda po viših oblastih), in če hočejo, o tem se pritožijo v prihodnjem deželnem zboru. Pri tej kakor tudi pri drugih priložnostih dopisujejo si vse županije med seboj, ter ena prosi druge, naj tudi podpira njeno reč; taki županijski dopisi se javno berejo in prevdarjajo. V teh skupščinah vsako tretje leto izbirajo zopet vse svoje činovnike razun velikega župana. — Dalje so do 1848. leta pri tej priložnosti izbirali poslance za deželni zbor; sedaj tudi županije djansko pomagajo, ker njihovi uradniki, to je, véliki sodci imenujejo komisije za obdržavanje reda pri izbiranji. — V vélikih skupščinah so popred delili med (prosti) narod splošne in posebne davke; sedaj tega ni več na Ogerskem pa tudi na Hrvaškem ne, ampak to gré od ministra financije po posebnih oblastih, ravno kakor na Kranjskem, Štajarskem itd.

c) Kar se tiče sodnije in drugih takih reči, morale so se vse intabulacije in prenotacije javno v skupščini oskrbljevati, in to se je popred razglasilo, če bi kdo kaj imel proti temu; odločevali so privatne tožbe, če ni ravno bilo za sodnijo samo; ker za to kakor tudi za kriminalne reči bili so, kakor bom razlagal pozneje, postavljeni posebni županijski sodniki. Sedaj, od 1848. leta, teh opravil nimajo več županije.

d) V policijskih ali redarstvenih zadevah pazijo skupščine na mline in na vode z obzirom na mline, na gozde, mostove, ceste; dalje da se ne bi dogodil kakošen nemir, da so vage in mere pravične, pazijo na berače in potepuhe. O vseh teh politiških zadevah sklepa se v vélikih skupščinah; veliki sodci pa te sklepe izpeljujejo kakor županijski komisarji, ter so za to odgovorni skupščini.

Konečno vélike skupščine imajo skrb in tudi prejemajo tožbe, ako županijski vradniki ne bi izpolnjevali svojih dolžnosti.

2. Male skupščine vodi podžupan, če se o kaki važni reči ima koj odločiti v skupščini, ali pa če se je nabralo manj važnih rečí, pa vendar ni vredno sèm ter tjè tako dalječ zvati skupščinarje v veliko skupščino; zato se pozovejo le uni, kteri so v samem glavnem mestu županije, ali pa celó blizo. Vendar se mora vse, kar se tukaj sklene, v prvi véliki skupščini predložiti, ter bi se poprejšnji sklep male skupščine tudi lahko zavrgel. — Pravi njihov delokrog je nadgledovanje manjih mestnih zadev, kteri v veliko politiko ne spadajo.

Sklepi ene in druge vrste skupščin predložé se višim oblastnijam v pregled. (Kon. prih.)

Národno-gospodarske stvari.

Beseda o preseljevanji v ptuje dežele.

Iz Gorenskega.

(Dalje.)

Omenili smo že, da razun pridelkov zemeljskih in razun živinoreje bi tudi kupčija, ali bolje reči, obrtnija z lesom temu in unemu kruha dala in to iz štirih vzrokov: da kraji, ki jih našim izseljencem nasvetujemo, imajo dosti za kupčijo najpriličnejšega lesa, in da kraji ob morji tacega lesa dosti potrebujejo; Slovenci pa da znajo les ne samo pripravljati za trgovino, temuč ga tudi po vodi z malimi stroški odpravljati.

Govoré o trgovini pa moramo še ene jako imenitne točke omeniti. Znano je, da se na Slovenskem, in sicer na kranjskem Gorenskem in Dolenskem, dosti obrtnijskih rečí napravlja, ki so kaj sposobne za trgovino v daljne kraje in ki bi se tudi gotovo bolj izvažavale, ako bi nam okoliščine ugodnejše bile. Ako bi naši izseljenci saj nekaj tacih naših pridelkov za svoje potrebe iz očetnjave svoje dobivali, bi to že naši domovini nekoliko koristilo. Še veča korist pa bi ji bila, ako bi izseljenci v novi svoji domovini s takimi našimi pridelki kupčevati začeli. Nam se to tako važno zdi, da bi že samo iz tega vzroka preselitev v Kavkaz priporočevali — v Kavkaz zato, ker se do tje od nas vsaka stvar hitro in brez velikih stroškov dopeljati dá. Treba pa bi bilo, kakor smo že rekli, da bi se veliko Slovencev v imenovane kraje preselilo, ker le tako bi se dalo izpeljati vse to, česar smo tukaj omenili. Saj bi pri nas zbog tega ljudí še ne primanjkovalo — bi saj našim deželnim zborom treba ne bilo glave beliti si s tem, kako z zabranjenjem ženitev v okom priti presilnemu pomnoženju ljudstva. Neki dopis „Novicam“ iz Srbije pripoveduje vrlo zanimivo stvar, da negotinsko vino, žabarska in čumička rakija — srbski pridelki — so na Ruskem tako znani ljudstvu in da jih ljudstvo tako ceni, da imajo tam, kjer jih prodajajo, domovino teh pijač s posebnimi napisi naznanjeno. In dosti neki se vina in rakije čez leto in dan na Rusko razpošlje. Kako pa so Srbi do tega prišli? Saj Rusija in pa Srbija niste ravno sosedi, in saj vožnja blaga po Donavi na Rusko nič ceneje ni, ko po morji iz Trsta. Tako-le: Mnogo Srbov gré vsako leto na Rusko, da tam vseučilišča ruska obiskujejo in tako jim je prilika dana tù in tam o pridelkih drage svoje domovine govoriti in hvaliti, kar je hvale vredno — morebiti pa tudi resnico besede s pokušnjami dokazati. Ako bi Srbov na Ruskem ne bilo, bi ne šlo vsako leto toliko lepega denarca iz Rusije v Srbijo za same pijače. Mi Slovenci nimamo tako izvrstnih zemeljskih pridelkov, kakor jih imajo Srbi, in tudi več ne; imamo pa zato obrtniških, in teh ne

enega ali dva — ampak kakor smo že rekli — na kôpe. S takimi pridelki bi naši izseljenci lahko veliko kupčijo na vse kraje svoje nove domovine začeli. Pomagalo bi jim k temu posebno to, da Rus in Slovenec izmed vseh Slovanov se najlože razumeta; ruski in slovenski jezik sta si ostala najbliža izmed vseh slovanskih narečij.

Velik razloček je tedaj med Rusijo in Ameriko za naše rojake. (Kon. prih.)

Slovensko slovstvo.

* *Jesenkova zemljepisna začetnica in pretres poslednjega pretresa v 49. listu „Novic.“* — Jako je želeti, da sposobni možje o vsakterem delu, naj bo veče ali manjše, svoje misli naznanjajo, da je iz raznih obzirov v pretres jemljejo. Le tako moremo napredovati in vès plevel, ki bi sèm ter tjè pognal, proti zatreti. Napačna je misel, ki med nami Slovenci še skoraj povsodi vlada, da bi kritika naši mladi književnosti škodovala, jo zaverala in dosti pisateljev čisto zatrla. Tega nikakor ne bo. Ako bi kdo mislil na take spise in bukvice, ki bi, razun čiste besede, ne imeli nikakoršne veljave, bi mu le rekel, da so ti pisatelji in njih spisi le za-nj veljavni, nikakor pa ne za slovensko slovstvo. Kaj nam pomaga, ako bi nam naš književničar vsako leto naznanil dolgo vrsto knjig in knjižic, pa bi te za nas ne imele druge pomenljivosti, nego to, da bi njih naslov kakemu neprekanjenemu tujcu v očí stavili, bolj prebrisani tujci in zlobni odpadniki pa bi nas zarad njih še grše napadali. Kritike nam je tedaj potreba kot ribi vode. Se ve da ona ne sme samo zanikovati in poderati, ampak mora popravljati, in kjer je treba tudi iznova zidati ali vsaj pota pokazati, po kterih se bi na narodnem polji delalo z boljšim vspehom. Za tako v resnici pospešljivo kritiko je pa treba, da tisti, ki hočejo kake bukve pretresovati, ne vedó samo, kedaj se **a** ali **e** piše, ampak da so dobro izvedeni v vednosti, ktero dotične bukve obdelujejo; pravim, na vse strani izobraženi v dotični vednosti, ker le taki — sposobni — možaki ne bodo napravljali s svojim pretresom nepotrebnih ugovorov. — Ali kam sem zašel! Saj ne mislim o slovenski kritiki pisati. Vsakterega gotovo je veselilo, da se sèm ter tjè kdo oglasi o imenovani zemljepisni začetnici; ki nam živo spričuje, da se je zemljepisna tvarina vsaj nekterim Slovencem tako priljubila, da jo resnejše in natančnejše premišljujejo. Jaz pridajam tù le nekoliko opomb onim, ki je je gosp. Cigale v zadnjih „Novicah“ priobčil.

Tela ali telesa? Ali je Robida prvi tela pisal, ne vem; vem pa, da so tudi drugi (Erjavec, Tušek itd.) tela pisali in Miklošičev „Lexikon“ str. 1024 iz staroslovenskega opravičuje obe obliki.

G. Cigale priporoča „vesvoljni svet ali vesmir“ za osvetje ali sosvetje (Weltall); zakaj nista zadnja izraza dosti razločna in prilična? Sploh naj nam pri terminologii veljá, da se zmiraj za vsakteri pomen le ena beseda jemlje. Meni so vsi omenjeni izrazi enaki in razločni, vendar mi je silo težavno pisati „lepo vredenega vesvoljnega sveta“; naj si vsak prideva k temu še kak drug pridevnik, kako dolgo! Težavno je tudi, ker se more pri „vesvoljni svet“ kot pri enacih le pridevnik povdarjati.

Ker začetničar zmiraj osolnje piše, mislim, da ni tiskarni pogrešek. Zakaj bi vendar „osolnčje“ bolje bilo? Osolnje pomenja, kar je o-ob-solnci. Solnce je pomanjševavka iz solno (Mikloš. Lexikon 861. stran). Ktero je tedaj boljše: osolnčje iz diminutiva „solnce“ ali pa osolnje iz izvirnega substantiva „solno“?

Svetlina = Photosphäre; trebujemo gotovo besedice te ali pa kake druge. Kdor bo iz znanstvenega stališča le količkaj pisal o solncu in stalnicah, ne bo mogel izraza pogrešati in veliko veliko jih bo mogel iznova izkovati. Kako bi se glavne lastnosti solnca opisale? Tedaj svetline je nam treba!

O svojivnih prilogih na **in** in **ov** bi bilo dobro, da bi nam gosp. Cigale to reč bolj natanko razjasnil. Naši slovničarji se o jeru in joru kavsajo in pravda še ni dognana! Nekteri: „zemljini“ drugi ne, ampak: zemeljni: pred **n** glas spuščajo in ga v deblo vstavljajo. Erjavec tudi v „živalstvu“ str. 4 piše: prirodna kralj. Jaz ločim tudi po pomenu „celinski“ in „celini“ itd. Ako oblika „čelini“ koga v oči bôde, mu le povem, da poznam dosti krajev, ki pravijo: brina — brinna mladika; lina — linna mreža; šina (sicer tujka) šinna razpoka; votlina — votlinna dolgost itd. Sicer mi je „lanna caprina“, ali se **i** pred **n** stavi ali pa **e** v deblo vtika.

Obor, Reich, Gebiet. Cigale ne naznanja starega izraza: Cig. Wolfov Lex. str. 1085 „stvarstvo nach andern M. kraljestvo nature ali prirode; str. 1411: Schöpfung; alle erschaffenen Dinge zusammen: stvarstvo, svet, stvari.“ Da beseda „kraljestvo“ ni natančna in da ž njo nikakor povsodi ne moremo shajati, mislim, je vsakemu jasno. Še bolj nenatančna pa je beseda „stvarstvo“ v slovniku prav dobro: alle erschaffenen Dinge zusammen. Obor pa meni ni nov izraz, nahaja se na Krasu, zlasti na Divinskem, in pomenja „Einfriedung“, tedaj Gebiet. Za-nj govorí tudi etimologija.

Brezvetje se lahko izgovarja in lepo glasí; razločna je gotovo toliko kot trdo glasna brezvetrije ali brezveterje; narejena je po analogii „zavetje“, ki je tudi staroslovenska poleg staroslovenskega „zavjetrije“, ne pa novoslovenskega.

Passatwinde (fr. vents alirés, angl. tradewinds) po Jes. živi ali pasatni vetrovi, po Cigal. stalniki. Ali bi se takemu vetru ne moglo reči po tuje in ob kratkem: pasat? Beseda „stalnik“ je sicer kratka, vendar se po izpeljavi ne prilega nobenemu vetru. Stanovitnost tega vetra pa Jes. „živi veter“ gotovo natanko zaznamuje. Tudi se Cigal. stalnik ne vjema z drugo njegovo lastnostjo, po kteri se med zdaj širjimi zdaj ožimi mejami ravniku bolj bliža ali se pa od njega oddaljuje.

Ako Arabci vetrove, ki vsacega pol leta iz ravno nasprotne strani vlečejo, mausim ali musim, Perzijani pa monzun zovejo (latino-grški hippalus), mislim, bi se tudi mi lahko poprijeli tujega izraza. Sicer ne vem, kako je prestopnik nastal. Priličen bi bil le za monzune na indijskem odprtem morji in sicer le zato, ker ondašnji živi veter polutnik prestopa; pa tudi tam ne veljá za vse kraje, zato imena: adenski muson, guzeratski. Ako se pa sploh vsakteri pasat, ki ga naravni vzroki ob gotovih letnih časih na strani ali ravno nasproti zavračajo, monzun zove, bi beseda prestopnik nikakor ne bila prava. Ne pozabimo grških ἐτησίαι. Jaz mislim po analogii grške besede izraz izkovati, ki ga bom, ako Bog dá in sreča junaška, prihodnje leto priobčil. Prav lepa sta pa Cig. sušnik in mornik.

V odstavku „Voda“ (stran 12) začetničar ima obzemljino in vesolnje morje; jaz bi zmiraj stavil drugo besedo. Nad prvim izrazom se Cig. spotika, a druzega boljšega ne zastavlja.

Zakaj bi Jes. zemljina za „Erdtheil“ ne bila dovolj razumna, ne vem, tudi gosp. Cigale nam ne pové. Tù veljá posebno ono pravilo, ki sem je omenil pri „sosvetji“; dosti časa smo že prežvekali „del zemlje“ „del sveta.“ Kdorkoli bo o zemljinah kaj pisal, bo silno potreboval primernega izraza. Kako bi Cig. po-

*

slovenil: Der nördliche Theil des nördlichen Erdtheiles; der nördliche oder südliche Theil des ungegliederten südlichen Erdtheils? (Kon. prih.)

Iz deželnih zborov.

Deželni zbor kranjski.

Ker v poslednjem listu ni bilo mogoče, da bi bili prinesli govore o adresi po grof Auerspergovem predlogu v 8. in 9. seji, jih v posnetku dodajamo danes.

Ko je grof Auersperg, kot poročevalec dotičnega odbora, prebral svoj predlog: naj se Njih Veličanstvu pokloni pismo, v kterem se strah razodeva, da je februarski patent ustavljen, in pa prošnja dodá, da se zopet vpelje, je dr. Bleiweis, kot predložnik nasprotne adrese, prvi poprijel besedo (slovenski) in se ustavil grof Auersperg-ovemu predlogu, rekši, da hoče danes belj na kratko govoriti, ker je že unidan več govoril, podpiraje svoj predlog. Rekel je v svojem večkrat z glasno pohvalo sprejetem govoru, da, kakor se je pri tej adresini obravnavi pokazala solidarnost (isto mnenje) nemških deželnih zborov, tako se je tudi pri tej priliki lepo odkrila solidarnost slovanska. Konstatirana je sedaj pred vsem svetom solidarnost slovanska! Ta prikazek je vrednosti velike. To je najočitnejše znamenje, zakaj je februarska postava bila Nemcem tako priljubljena in zakaj slovanskim avstrijskim narodom tako nemila. Imeniten državnik je rekel, da je Bog človeku jezik dal, da prikriva svoje misli. To je deloma tudi resnica o predlogih, ki so bili ravno tako ali blizo tako, kakor v našem, stavljeni od nemške stranke v druzih zborih. Strah, pravijo, jih je, da ne bi izgubili ustave; al jez mislim, da zajec — kakor prislovica naša pravi — tičí tù za drugim grmom. Supremacija nemškega elementa je ta grm, za kterim so skrite želje po februarski ustavi. Te supremacije (tega gospodstva) pa so avstrijski slovanski narodi do grla siti in zato hvalo dajó cesarju, da je ustavil ta „reichsrath“ in se s septemberskim manifestom obrnil do vseh narodov avstrijske države. Govornik pretresa dalje pismo odborovo ter pravi, da ga najde tako slabo in tako opotekljivo narejenega, da se mu zdí enako besedovanju advokata, kteri zagovarja stvar, o kteri je sam pri sebi prepričan, da stojí na slabih nogah, da je zgubljena. Potem dokazuje, da je februarski patent že kot mrtvo dete bil rojen, ker izhodna polovica cesarstva ni marala za-nj, — ker hiral je 4 leta, zapuščen tudi od Čehov in Moravanov, — ker njegov širji državni zbor je bila absolutistična fikcija, — ker je tebi nič meni nič gospodaril o deželah, ki niso imele svojih zastopnikov v njem, — ker je ustanovil dve zbornici, o kterih oktoberska diploma nič ne vé, — kterega volilni red je oškodoval število poslancev slovenskih dežel, štajarskim Slovencem kar le za 8! — kterega mojster je metal vrednike, ki so ga svarili, v ječe, da v 4 letih smo imeli 50 jetnišničnih let itd. Ako so to „gesunde und lebensfähige Principien“ — kakor odborovo pismo pravi — tedaj je krivica pravica in fikcija je resnica. Ako vas, gospôda, vsega tega ni strah bilo, kar nam kažejo skušnje preteklih 4 dolzih let, bi bili pač morali našteti skušnje od 20. septembra do danes, ker vas je tako strah septemberskega patenta. Al o teh niste nam celó nič povedali! Če je poslanec Berger v dunajskem deželnem zboru se predrznil sedanji stan, kar je septemberski manifest ustavil februarsko ustavo, imenovati „Absolutismus mit dem Feigenblatte“, se pač lože toliko hvalisana februarska ustava imenuje „parlamentarischer Absolutismus mit dem Feigenblatte“, na kterem z debelimi črkami zapisan stojí grozoviti §. 13! Ako svetujete, naj presvitli cesar vpelje zopet februarsko ustavo, svetujete nekaj, česar nikakor ni mogoče vpeljati — brez Ogrov, Hrvatov in drugih slovanskih pa laških narodov! Ako se hoče Avstrija okrevati in spraviti na trdne noge, mora se odpraviti strašílo februarskega patenta, ki je odganjalo narode avstrijske od vzajemnega delovanja. Zato dajmo zaupanje ministerstvu in ne motimo ga v blagih namenih, da pelje Avstrijo iz nevarnega labirinta! —

Poslanec Dežman dr. Bleiweisu očita, da je danes zopet narodno zastavo visoko povzdignil. Če Bleiweis pravi, da je februarska ustava mrtvo rojeno dete, naj bi vendar pomislil, s kterimi besedami je to ustavo hvalil (dr. Bleiweis: s kterimi besedami neki?) v prvem zboru. Jaz moram zanikati, da je februarski patent supremacijo nemškega naroda nad drugimi stvoril! (Smeh v sredi in med poslušalci). Supremacijo je nemški narod le dobil po ugodnih razmerah, ktere je uporabil (Svetec: in po volilnem redu!). Če se potem tudi drugi narodi na stran tega naroda stavijo, sledijo le svojemu namenu, in to je naravno. Dr. Bleiweis je omenil centralizacije kot strašila za Slovane; ali ne želé tudi Ogri, Hrvatje centralizovati se in tudi severni slovanski bratje s svojimi skupinami? Februarska ustava je zeló ugodna avtonomii. Ako tedaj to, kar je dr. Bleiweis govoril, natanko prevdarjam, vidim, da se zopet potrjuje stara resnica, da blagi nameni, ki naj bi jih narodi imeli, da se združeni ustavijo absolutizmu, se po neslogi narodov podirajo; bojim se, da tistega nesrečnega pravila „razcepuj in gospoduj!“ se je poprijelo tudi sedanje ministerstvo, kakor je vodilo absolutistične Avstrije bilo! Jaz sem tedaj za adreso.

Poslanec dr. Toman po uvodu, s kterega stališča da bode govoril, pravi pred vsem, da vsled §. 19. deželnega reda je deželni zbor poklican o naznanjenih občnih zakonih in uredbah zarad njih nasledkov na blagostanje dežele posvetovati se in o njih predlagati. Tù pa se vpraša: ali spadajo državni podstavni zakoni pod pojem postav, in ali ima septemberski manifest, o kterem pravi adresa, da se ni izdal po ustavni poti, zakoníto moč ali ne? Če pravite, da ima to moč, potem si sami nasprotujete v svoji adresi, ker mislite, da se je s septemberskim manifestom tudi oktoberska diploma ustavila, enostransko se pa veljavne postave dajati ne morejo. Odbor, kteremu je grof Auersperg poročevalec, zdaj predlaga, naj adresi njegovi pristopimo in prosimo, da se septemberski manifest prekliče. Kako se more že zdaj od nasledkov septemberskega manifesta za našo deželo govoriti, ki le prihodnjo pot kaže, po kteri bi se avstrijska ustava z vlado in narodi dogovorila? (Dobro!) Gospodje! kažite nam vendar tistih nasledkov naši deželi škodljivih, ki vas silijo prositi za preklic septemberskega manifesta in vaše skrbi nezaupljivo pred prestolom Njih Veličanstva razodeti. Ako nam ne morete takih resnic, ki jih §. 19. terja, navêsti, potem je ta predlog za adreso kaj prazen, in takega podvzetja bi jaz nikakor ne mogel zagovarjati. Odbor je moral tedaj preteklost pred septemberskim in po njem primeravati in tako konstatirati škodljive nasledke za našo deželo. Če bi se bil odbor tega dela tako poprijel, kakor mu kaže deželni red in predlog, potem bi se ne bil mogel ogniti februarskega patenta, in tudi njegovih škodljivih nasledkov bi se bil spomniti moral, ki so se bojé po septemberskem manifestu prikazali. (Dobro!) Spominjam vas le na sporočila o delavnosti deželnega odbora: kakošna sveta srd se nas je poprijela, ko smo se zopet tukaj zbrali, za deželo pa vendar nič dosegli s tem februarskim ministerstvom. (Dobro!) Ali je mar vlada potrdila tistih 20 predlanskih sklepov? ali se nam je rudnina zmanjšala? ali

imamo porote? ali imamo pravico, delavnici oskrbnika postaviti? ali smo le en del deželnega zaklada nazaj dobili? ali smo mogli zemljiščino-odvezni zaklad zboljšati? ali so se naše tožbe o prevelicih davkih vslišale? ali mi niste vi tovarši v reichsrathu odsvetovali le enkrat finančinega ministra povprašati, ker smo prepričani bili, da naše davke tam v reichsrathu nikdar ne bodemo zmanjšali? (Živi pravo- in dobro-klici.) Ali smo se iznebili krivične priprege? Za vse to in še več smo prosili, ali pa smo kaj dobili od finančinega ministra, ali smo kaj dosegli pri očetu ustave, ali smo le najmanj upati smeli, da bi nam reichsrath kaj pomogel? (Dobro!) Če je pa vse to tako, potem se ne morem dosti čuditi, kako februarski štatut tako hvaliti morete in kako da vas je septemberski manifest s tako grozo napolnil. Čudim se, kako da septemberski manifest tožite slabih nasledkov, ko nam je zdanje ministerstvo dovolilo za 30 let brezobrestno podporo od 60.000 gold. za zemljiščino-odvezni zaklad vsako leto, ker je vendar to največe darilo, odkar mi v tem zboru sedimo! (Dobro!) Po vsem tem je vaša adresa brez stala, ker je vaše sporočilo vse drugo prevdarjalo, le tega ne, česar je treba (dr. Bleiweis: Prav res!), in tako moram vaše sporočilo in adreso popolnoma zavreči v oziru na deželni red. — Vi govorite ne samo o nasledkih za deželo po §. 19., temveč tudi o nasledkih za državo; a to ne spada več v krog deželnih zborov in tako je vaš predlog tudi v tem obziru nepravilen, nepostaven, proti ustavi, ker je zoper deželni red. — V septemberskem manifestu se bere: „ohraniti moč monarhije po vkupnem obravnovanju državnih nalog in zavarovati edinstvo cesarstva z ozirom na mnogoličnost njegovih sestavnih delov in na zgodovinski razvoj njihovega prava — to je poglavitna misel, ktera je izrečena v Mojem diplomu od 20. oktobra 1860.“ Ali moremo dvomiti nad cesarsko besedo, da se obdrži ustava in njen temelj — oktoberska diploma, ali da je njegova želja, oktobersko diplomo izpeljati in tako porazumenje z vsemi narodi dogovoriti, ki bode posebnostim Avstrije bolj pravična kot februarski štatut. (Dobro!) Pa tudi Šmerlingov dvom je odpravljen, da ima državni zbor po februarskem štatutu le pravico posvetovati, ne pa sklepati. To je važno! Septemberski manifest tudi pravi, da je cesar februarski patent ustavil zato, ker se avstrijskim narodom ni priljubil, ne morebiti zarad trme njihove, temveč zarad državnopravnih razmér in narodnih posebnosti. In kaj pravi cesar? „Da morem rešiti cesarsko besedo, da formi ne žrtvujem stvari (Dobro!) sem razglasil septemberski manifest.“ Vi pa stvari hočete formo žrtovati! Ali ni februarska ustava taka pomanjkljiva forma, ker je roditelj februarskega patenta pogum imel, 3 mesece po oktoberski diplomi ustavi kal smrtni vložiti, po kteri se je lahko vsaki trenutek brez razjasnila februarska ustava in oktoberska diploma ustavila, tako, da je bilo mogoče ustavo po ustavni poti ustaviti, — komedija za vso Evropo, in izduhtal jo je — Schmerling. (Dobro! dobro!) Če tedaj verjamem cesarskim besedam, da imamo pravico sklepati, — da gré za stvar ne pa za formo, potem, gospôda, sem jaz prijatel ustave, vi pa formalisti. — V pismu 7. novembra 1865 pravi cesar: „V svojem manifestu in priloženem patentu od 20. septembra 1865 sem pokazal pot, ktero mora moja vlada nastopiti, da pripravi trden temelj ustavi državni, ki bode tudi monarhijo v njenem edinstvenem obstanku utrdila.“ Zopet nam je tedaj ustava zagotovljena, povdarjeno je posebno edinstvo državno s posebnostjo kraljestev in dežélá. S kterimi besedami je tedaj deželna ustava v nevarnosti? Ali ne bodemo tega, kar bodo Ogri in Hrvatje rekli, v prevdarek dobili tudi mi? Zakaj neki tukaj sedimo? (Smeh.) Ali bi cesar ne bil mogel tudi deželne zbore razpustiti? Morebiti, gospôda — jaz bi bil to storil — bi to pametneje bilo! (Pravo! pravo!) Poglejte oktobersko diplomo, po kteri so deželni zbori glavni dediči postavodajalstva, a širji državni zbor je dobil veliki sporoček (Legat). Ne državni zbor, temveč deželni zbori so nastopili dedščino, in štatut, ki je hotel oktobersko diplomo oživiti, bi bil moral deželnim zborom široko polje delavnosti odločiti, ne pa kakor februarski patent, ki je deželnim zborom vso moč skrčil. Ravno septemberski manifest hoče deželnim zborom zopet tiste pravice po oktoberski diplomi dati, in vi pravite, da so deželni zbori v nevarnosti! Opomniti moram, da februarski patent niti djanski niti pravno oživel ni, — djanski ne, ker se ga Ogri, Hrvatje, Benečani in pozneje Čehi niso udeleževali, — pravnone, ker se še Benečanom nikoli ni prilika ponudila in pravno poskusilo, da bi v reichsrath stopili. Če tedaj februarski patent ni mogel oživeti, če je narodno gospodarstvo in finančna moč hirala, če so dolgovi naraščali, če se je po vsem cesarstvu in pozneje tudi v reichsrathu opozicija glasila, potem je pač kaj naravno, da je cesar vslišal večino avstrijskih narodov; potem je kaj naravno, da je vtopil ministerski absolutizem, ustavno centralizacijo in parlamentarično večino, ter, kakor upam, vendar enkrat tudi nemški hegemonizem! (Pohvala.) Ali ne zasluži zdanje ministerstvo zaupanja, da je §. 13. uničilo in da neče po njem postave dajati, temveč da bode potrebne postave le iz sile dajalo, dokler se nova ustava ne dogovori? Prepričan sem, da ustavljenje reichsratha ne bode državi toliko škodovalo, kakor v preteklih letih februarski patent, — da se bodo postave dajale, ki se bodo ravno tako, ako ne bolje, na državni blagor ozirale in ga povspeševale, kakor povikšanje davkov in pristojbin, ktere smo le za eno leto sprejeli, a vendar za vsa leta votirali. (Pravo! pravo!) V reichsrathu niste nikdar hoteli slišati od deželnih zborov, zdaj pa pravite, da so njim pravice prikrajšane, ker ne morejo svojih poslancev vanj pošiljati. (Pravo! pravo!) Najmanj pa morete trditi, da je ta ustava posebnostim monarhije, različnosti pravnih razmér in národnosti pravična bila. Mislim tedaj, da niste resnobno adrese pisali. (Kromer srdito: To je preveč, tukaj se nikdo ne šali, to je bila gola resnica.) Če je tedaj gola resnica bila, mi pa povejte, kako je ta ustava ustrezala Ogrom in Hrvatom, zgodovinskim pravicam Čehov in različnim narodnostim, pa tudi nam Slovencem? Ali smo môgli šolski program vpeljati, čeravno mi je vitez Schmerling rekel, da je prevdarjen, zmeren, političen, izpeljiv? ali smo v našem deželnem zboru kaj enacega dosegli? Ali smo mogli naš slovenski narod v svojih pravicah braniti, tem manj, da bi se bili Ogri in Hrvati vveznili v februarski patent? (Dobro! dobro!) — Vi pravite, da se februarska ustava dá zboljšati in da je je treba zboljšati, toda ker v državopravnih vprašanjah le državnemu zboru rešilno pravico prilastujete, vas vprašam, kje imate tisti reichsrath? Februarska ustava je za vso Avstrijo dana — le z enim neustavnim izjemkom — Krajine; potem more le občni ali širji reichsrath to ustavo popraviti, kajti oži državni zbor ima sklepati po §. 11. le o rečéh, ki so zapadnimi deželami skupne in se dozdaj tudi skupno obravnavale. Je li se ta reichsrath kedaj snidel, ali je tudi upati po zdanjih govorih Ogrov in Hrvatov, da se kedaj bode? Nikdar ne! Vi, gospodje, hodite tedaj zdaj po isti strmi poti, po kteri je Šmerling toliko let plezal (Smeh.) Če hočete zdaj ustavo popraviti, se svojemu cilju bolj oddaljujete, kakor če bi jo vpeljati želeli. (Dobro! pravo!) Pravite, da deželni zbor nima pravice razsojevati državopravna pitanja, a vendar se je pod Karlom VI. prag-

matična pogodba našim stanovom predložila. Da je poravnava z Ogri in Hrvati živa potreba, to gotovo vsak čuti; al pa to doseči moremo z februarskim patentom v njegovi zdanji obliki? Le na poti oktoberske diplome in septemberskega manifesta je poravnava z vsemi kraljestvi in deželami mogoča! Vaša adresa je zidana na centralističinih in dualističinih idejah, kakor bi se une ali te lože izpeljati dale na škodo nenemškim narodom. (Dobro! dobro!) Zidarji pa so branitelji ustavljenega reichsratha in njih zbirajoči in k sodelovanju vodeči duh je preoblast nemškega naroda nad drugimi. (Dobro!) Le eno obžalujem, da ste to delo zdaj vi v roke vzeli, ki ste poprej rekli, kadar koli smo vam tožili, da hočete naši narodnosti pravični biti, da le vlada zmirom namerava narod zoper narod dražiti. V druzih deželnih zborih se je odkritosrčno izreklo, kar ste tukaj zamolčali, da je v tej adresi duh nemškega naroda, ki hoče hegenomijo v Avstrii vzdržati. To, gospôda, je steza k studencu, kjer ta adresa izvira, in če tudi dosežete, da bodete to adreso na stopnicah prestola Njih Veličanstva položili, potem vam kličemo: slovensko ljudstvo na Kranjskem se ne vdeležuje te adrese; ono bode poslušalo in na te besede odgovorilo, kakor je ljubljansko mestno svetovalstvo po svojih narodnih odbornikih vse kaj druzega sklenilo. (Dobro! dobro!) Ako se primeri, da predložite svojo adreso, moram željo izreči, da naj slavna vlada dobro pretehta, kar smo mi tukaj govorili, da se prepriča, da so v našem deželnem zboru tudi druge misli in želje, kakor pa te, ki jih večina izrazuje. Da vam pa pokažem, kako jaz o manifestu sodim, končam z besedami: Živila Avstrija, živio cesar! (Dobro! dobro! Živa pohvala v sredi in med poslušalci.)

Za dr. Tomanom je začel govoriti dr. Zupan. Zavoljo nastale bolehnosti pa je kmali nehal govor in ga pričel še le v sledeči seji.

Poslanec Svetec pravi, da mu je težko po temeljitih govorih svojih dveh prijatlov prednikov še novih razlogov najti. Današnji razgovor je dvoje razjasnil in sicer prvo to, da hočejo naši nasprotniki ministerstvu podati nezaupnico, in drugo to, da si želé nespremenjenega februarskega patenta nazaj. Adresa grofa Auersperga podpira svojo nezaupnico pred vsem s tem, da nasprotuje septemberski manifest oktoberske diplome I. členu. Veseli me, da je oktoberska diploma, ktero so Slovani vedno visoko čestili, vsaj enkrat tudi pri naših nemških protivnikih veljavo zadobila (smeh in dobro! v sredi in med poslušalci), a obžalovati moram, da niso v tem protivniki doslednji, kajti v enem dušku imenujejo oktobersko diplomo in februarski patent, kakor da bi oba zakona iz ene podloge izvirala, eno in isto bila. Gospoda moja, to je zmota! Ne še le 20. septembra t. l. je vlada môgla ravnati proti oktoberski diplomi, ne! to je že 21. oktobra 1860 bilo mogoče, in zgodilo se je 26. februarja 1861! (dobro- in pravo-klici v sredi in med poslušalci). Res je, da pravi vladar v I. členu oktoberske diplome, da ne bode več samovlastno postav dajal; al kako je môgla vlada 26. februarja 1861 enostransko postavo dati, ktero še na vrh nepremenljivo državno postavo imenuje. (Resnično! dobro! v sredi in med poslušalci). Takrat se je pregrešilo, da smo 5 let pod ustavo sanjali, da so finančne močí oslabele in up avstrijski do ničle prišel, da se národno gospodarstvo, državno pravo in svoboda ni mogla razviti. Morebiti mi bote ugovarjali, da je februarski patent le izpeljava oktoberske diplome? To ni res! Zakaj v februarskem patentu imamo tudi gosposko zbornico, ktere oktoberska diploma ne pozná; spomnite se §. 13., pravic deželnih zborov in ožega državnega zbora! Pa tudi s tem ni februarski patent pravne močí zadobil, da so ga nekteri deželni zbori djanski sprejeli. Tega vam morda ne bode treba dokazovati, ker je očitno, da na Ogerskem, Hrvaškem in Benečanskem nikdar pravne veljave zadobil ni. Ker pa obsega februarski patent obče stvarí, ki vse dežele zadevajo pa ga nektere dežele niso sprejele, — za nje tedaj pravne veljavnosti nima — po tem tudi v tistih deželnih zborih, ki so patent sprejeli, pravne veljavnosti zadobiti ni mogel! Po členu II. in III. oktoberske diplome se imajo postave za naprej dajati s pomočjo deželnih zborov oziroma državnega zbora. Ako je tedaj februarska ustava v smislu oktoberske diplome pravno veljavnost zadobiti hotela, je trebalo, da se ustanovi s pomočjo deželnih zborov oziroma državnega zbora. Kdaj se nam pa je ta ustava predložila? Kdaj smo o njej ustavno sklepali? Nikoli! Po tem je jasno, da februarski patent nima pravne veljavnosti. (Pohvala v sredi in med poslušalci). Če je tedaj sedanje ministerstvo isto pravno neveljavno ustavo z manifestom 20. septembra t. l. ustavilo, ni nikakor prava oskrunilo, temuč je krivico, ki je skoz 5 let trajala, odpravilo. (Živa pohvala v sredi in med poslušalci.) Sedanje ministerstvo je še le na isto stezo krenilo, na pot porazumljenja z narodom, ki je od začetka že edino prava in po zgodovini avstrijski potrjena bila. Gospod dr. Toman je omenil pragmatične pogodbe, ki se ni oktroirala, ampak s posamesnimi kraljestvi in narodi dogovorila, in tako se je tudi stanovom kranjske vojvodine predložila. Se vé da je bilo takraj Litave težko na staro pripeti, ker se je že marsikaj preživelo. Ker tedaj takraj nismo imeli postavne podloge, je bilo treba oktroirati, pa le deželni red in nič več. Ko je namreč erdeljski zbor se sklical na 1. julija 1863, je vlada izrečno v reskriptu rekla: „zavolj pomanjkanja druge postavne podloge se je moral provizorični deželni red osnovati, po kterem naj se volijo poslanci in temu zboru se je isti provizorični red kot vladini predlog izročil k ustavni obravnavi. Tako bi bilo moralo ravnati ministerstvo tudi v deželah takraj Litave. Ali je bilo tako? Te dni sem bral Kaisersfeldov govor, ki je med drugim rekel, da so postave 1848. leta ogerski punt porodile, da je tedaj vlada primorana bila, tiste postave ustaviti, čemur pa Ogri ne pritrdijo. Pa vzemimo, da dolžnost vladina je, ustavljati postave, ki so državi nevarne. Obrnimo to na februarski patent. Gospôda! Vsem je znano, da so avstrijski narodi, da je državni zbor glasno klical, da s februarskim patentom ne gré. Ali tedaj ni vlada tudi svoje dolžnosti storila, ko je februarski patent ustavila? Ali ni bil vès svet teh misli, da se februarski patent ne dá izpeljati, da si je prejšnje ministerstvo vès aparat absolutistične sile, ves aparat vojaške in policijske sile, aparat stiskanja časnikarstva obdržati moralo. Gospôda! ali ni po takem ravnanji največe siromaštvo nad Avstrijo prišlo, v kteri so se obéh strank močí slabile. In ko je skrbno oko Njih Veličanstva ta bor videlo, je ustavilo patent. Če Vi pravite, da vzrok temu ni ustava februarska, pa mi povejte, kteri drugi je? Je li sovražnik naše meje prestopil? ali smo morali pobijati notranji upor? — Morda mi porečete, če bi se po vsem bila februarska ustava vpeljala, bilo bi vse drugače; ali to je ravno kamen, na kterem se spotikamo, ker februarska ustava nikdar oživela ni, vsemu prizadevanju v kljub ne. (Dobro!) Že moj predgovornik je živo dokazal, da ni imela ta ustava zdravega in sadúnosnega življa v sebi. Gospôda! jaz mislim, da je poprejšnji minister vitez Schmerling veliko boljši politikar, kakor tisti, ki so mu v državnem zboru hoteli učitelji biti in mu še tudi zdaj hočejo biti, al vendar ni mogel tega izpeljati, kar se ne dá storiti, on ni mogel oživiti ustave, ki nima življenja v sebi. (Živa pohvala.) Vi porečete, kakor tudi v adresi stojí, da se ustava sama iz sebe reorga-

nizirati more. Če bi to res bilo, bi se vé da kaj dobro delo; al že govornik pred menoj vas je vprašal, kdo naj jo reorganizira, in vi mu odgovarjate: reichsrath! Ali, za Boga! kje pa imate tisti reichsrath? Saj ga ni nikjer! (Smeh med poslanci). Da bi ga pa vi ustvarili, vam pomanjkuje sredstev, vam odrekajo vaše močí. (Pomnoženi smeh). Kako hočete v ta reichsrath spraviti Ogre, Hrvate, Čehe, Poljake in še druge Slovane! (Prav dobro!) Mislim, če bi vas za odgovor na to vprašali, da bi — molčali! (Dobro! pravo!)

Naj še v kratkem na nektere stavke v adresi odgovorim. Adresni odbor je svoje meje preskočil; kajti zbor je bil sklenil, odbor voliti, ki ima pregledati nasledke septemberskega manifesta na blagor deželni in o tem predlagati. Vendar v adresi nikjer ne najdem nasledkov, ki bi bili od 20. septembra sem deželi škodovali; zares bi prosil, naj se nam ti nasledki bolj na tanko naštejejo. (Smeh.) Dozdeva se mi, gospodje, da bi se borili s tem, česar še ni, in to je bor z veternicami a la Don Quixotte (Smeh. Dobro!) Dalje pravite, da sta nam oktoberska diploma in februarski štatut ustanovila pravico sodelovanja, ki obstaja v pravici, da pritrjujemo. Gospôda! ne verjamem, da Vi, ki branite ustavo, naše pravice dostojno varujete. Naša ustavna pravica je tudi, da predlagamo in prenarejamo postave, da veljavno sklepamo in da ne pritrjujemo samo, kakor poprejšnji stanovski zbori. (Pravo! dobro!) To je tedaj velika pomota v Vaših razlogih. — Dalje pravite, da so zarad septemberskega manifesta naše ustavne pravice moč izgubile. Toda, gospôda, kdo vam je to povedal? Ali ne beremo, da so nam v septemberskem manifestu te pravice nepreklicljivo zagotovljene? (Dobro!) Da bode zdaj vlada sama vse potrebne postave dajala, dokler se ne skliče zopet državni zbor. Ali pa ni to ravno s tistimi besedami v februarskem patentu rečeno? Samo s tem razločkom, da to v februarskem patentu kot državni zakon figurira, tukaj pa le kot izjemek začasen, dokler ne bode državni zbor zboroval. Spomnite se reichsrath-a: ali se ni tudi tam poskušalo, ta nesrečni §. 13 odpraviti, pa le ni šlo? — (Smeh). Na to, da je februarski patent „na zdravi podlogi osnovan in da se na vse avstrijske posebnosti ozira", je že moj predgovornik odgovoril; ali vprašal bi vendar tudi jaz tiste gospode, kako se je z našo narodnostjo in našimi pravicami godilo v državnem zboru, v kterem se še o tem ziniti ni smelo? Jaz mislim, da bodo gospodje na to — molčali, kar je tudi najboljše! (Velika veselost.) Rad bi tudi izvedel od tistih gospodov, ki so to adreso osnovali, v čem da je blagostanje naše dežele od 20. septembra sem zaostalo? Kamor pogledamo, povsod so septemberski manifest z velicim veseljem sprejeli Ogri, Hrvatje, Erdeljci, Čehi, Poljaki, Rusini, Istrijanci, in potem pravite, da se je zaupanje zmanjšalo! Gospoda, meni se pa le dozdeva, da je vse zaupanje po vodi šlo po tisti ustavi, ktere si vi zdaj nazaj želite, da se je pojem pravice tačas zmešal, ko se nam je nasproti oktoberski diplomi mahoma oktroiral februarski patent. (Prav dobro! pravo!) Tudi pravite, da so vsi narodi februarski patent radostno sprejeli. Ali kdo more soditi kako reč na drobno brž o početku, — pravo merilo je le vspeh, ki ga doseže. Ali zdaj se malo kdo več za februarski patent zmeni. — Naj še gosp. Dežman-u nekoliko odgovorim. On pravi, da je februarski patent podloga svobodnega in narodno-gospodarskega razvitka; on je našel to, al podloga z vspehom se — ni prikazala! (Smeh med poslanci). Dalje pravi, da dozdaj ni bilo centralizacije in supremacije nemškega naroda, kakor je dr. Bleiweis rekel, nad druzimi. Kdor more kaj tacega trditi, ta zares nima očí za resnico. (Dobro!) Gosp. Dežman pravi, da je ta supremacija, ktere se vé da izprva priposnal ni, čisto naraven razvoj naših razmér, ker je potem razvoju nemški element vse druge narode preskočil. Temu moram pristaviti, da ne le naravne, temveč še bolj umetne razmere so Nemcem k temu pripomogle. (Prav dobro!) Gosp. Dežman pravi tudi, da ni februarski štatut centraliziral, temveč da septemberski manifest to namerava, tukaj nam kaže Ogre, Hrvate in Čehe ter nas opominja deželnih skupin. Kar bodo Ogri svojim sosedom dali, še ni znano, po vsakem načinu pa smejo Hrvatje in Erdeljci od Ogrov več pričakovati, kakor od februarskega patenta! (Živa pohvala.) Kar se pa tiče deželnih skupin, moram reči, da niso taka centralizacija, kakor edini oži državni zbor. (Prav dobro! Smeh!) kajti skupine želimo ravno iz ožega deželnega zbora razviti. Gosp. Dežman pravi še tudi, da je februarski patent kaj ugoden avtonomii, ker je toliko malih deželnih zborov stvoril. Res, da — prav majhnih zborov! (Dobro! smeh!) in tudi prav malih pravíc! — Dr. Zupan je rekel, da je ta adresa vsaj toliko opravičena, kakor adresa dr. Bleiweisova. Nekoliko razločka je vendar! Dr. Bleiweis je namenil zaupnico, in to ni omejeno po nobenem paragrafu deželnega reda, današnja adresa pa je, kakor je dr. Toman dokazal, te meje preskočila, ker se je iz §. 19 razvila, iz kterega bi se nikakor ne bila smela izviti. (Veselost.) Dr. Zupan tudi misli, da je ustavljeno zdaj celo življenje ustavno. Kako more vendar to trditi zdaj, ko tukaj v deželnem zboru sedimo? (Dobro! Veselost). Zdaj, ko zborujejo vsi deželni zbori, kar se je pod Šmerlingom le enkrat in tudi tačas brez vsega vspeha zgodilo? Kako se more pri tej važni stvari taka malenkost ugovarjati, da je sedanje ministerstvo povrnitev deželnega zaklada neugodno rešilo? Temu ugovoru postavim nasproti rešitev tistih 60.000 gld. zemljiščino-odveznega zaklada (dobro! dobro!) in še opomnim, da prvo vprašanje še do konca ni dognano, da se še tedaj ugodnega rešila nadjati smemo. — To sem moral opomniti, in končam s tem, da mislim, da ta adresa, ki je tako slabo podperana, ki ima toliko pomot in nepravilnih sklepov v sebi (smeh), vendar ne more pripravna biti, jo v imenu vojvodine kranjske položiti pred prestol Njih Veličanstva. Jaz mislim, da bi to ne bilo nam v čast (smeh), temveč da bi s tem prebrisanemu in vselej lojalnemu ljudstvu kranjskemu postavili večni madež v zgodovini (Živa pohvala in dobroklici v sredi in med poslušalci; nemška stranka pa: ohó!)

Dr. Costa predlaga, naj se sklene zbor, in ko se večina zato ni vzdignila, je dvorano zapustila slovenska stranka, kakor smo že zadnjič omenili.

(Dalje prihodnjič.)

Iz deželnega zbora štajarskega.

14. dne t. m. se je na dnevno obravnavo postavila volitev dveh deželnih poslancev v državni zbor, kterega zdaj — ni. Cesarski komisar se je ustavil tej volitvi, ker vlada, ki edina ima oblast za to, je ni naročila deželnemu zboru. Al pomagaj zofistika, če ne pomaga postava! Vrla naša poslanca dr. Razlag in Herman sta se uprla tej volitvi — al se ve da brez vspeha. To ni nobeno čudo v tacih okolščinah. Da pa je zbornice-predsednika slovenska besedica „dobro!" s ktero je neki poslušavec pritrdil govoru Hermanovemu, pičila tako, da je srdito zavrnil tako pritrkovanje in žugal zapoditi poslušavce, ako še ktera beseda doide z galerije, to je vredno, da zapišete v zgodovino štajarskega deželnega zbora, kajti zgodovinska mu ostane ta mala, pa prva slovenska beseda v našem zboru. Kako radi bi se celi govori slišali v njem, se lahko posname iz tega.

Omeniti imamo še, da sta ces. manifest in patent od 20. sept. bila unidan tudi v slovenskem jeziku izročena deželnemu zboru.

Goriški deželni zbor.

V seji 13. dne t. m. je slovenski rodoljub in poslanec Črne naznanil, da bode predložil zahvalnico cesarju za podeljeni septemberski manifest.

Dopisi.

Iz Celovca 9. dec. = Nate nekoliko vrstic tudi iz našega deželnega zbora! Imel je dozdaj (9. dec.) sedem sej. Ne bote mi zamerili, ako Vam jih šest posebno ne omenim; kajti kramljalo se je v njih o stvaréh, ki nimajo posebne važnosti za Slovence sploh. Spregovoril bom tedaj samo nekoliko besed o tisti seji — in to je bila 7. t. m. — v kteri je bila beseda o manifestu septemberskem. Slišali smo tù več govornikov, med kterimi bili so najvažnejši poročnik Stieger, baron Herbert, dvorna svetovavca Čabušnik in Švab. Pravega ognja o takih prilikah v naših zborih ni. Tù nimamo različnih političnih strank, kakor so v Ljubljani, Pragi, Brni itd.; misliti si mora človek, da celi zbor je le ene in iste misli — in ta misel je centralizem. Je nekaj poslancev, ki ravno zdaj niso februaristi, pa njih upor proti večini ni tak, da bi ogenj vkresal. Kar se v našem zboru kramlja, ostane le beseda; v srce pa ne sega nikomur. Tako tudi smemo reči, da minula je seja, minulo je vse. Govornikov samo dva sta se s kratkimi besedami ustavila napovedovanju septemberskega manifesta; drugi pa so bili vsi februaristi. Razlagati, kaj so ti povedali, bilo bi prepusto; kajti vse, kar so ti gospodje v četrtek v svet zatrobili, slišali smo že stokrat, in — zdí se nam — še celó bolje. Dveh besedi najimenitnejšega govornika o tej priliki pa vendar ne moremo zamolčati. Bile so strele mirjene na idejo národno. Narodnost, je rekel ta gospod, bila je mogoča v časih, ko je Mojzes vodil Izraeljce po puščavi; narodnost v sedanjih časih imamo samo v zapadnih krajih, v gozdih severo-amerikanskih, in tudi tam se vedno bolj proti zapadu pomikuje! Kolika politična modrost anno 1865! In to je bilo zadosti, dokazati našemu zboru, da národnost je le sleparija, da národnost je protivna ideji in bistvu avstrijske države! Poslanec, ki je te besede spregovoril, pa se ni sramoval omeniti o isti priliki tehtnih besed prvega slovanskega državnika v Avstrii, po vsem omikanem svetu slovečega Palackega, da Avstrija je potrebna, in ako bi je ne bilo, bi si jo morali ustrojiti nalašč. Uboga narodnost! kaj vse moraš prestati! A ne zato, da si nepotrebna in nevarna, ampak le zato, ker si prenapetemu Nemcu zopernanadležna! Manjkalo ti je v tej seji samo še „Innerösterreicherjev“, in dokazali bi ti bili še, da ti si revolucija sama! Narodnost bila nam je nekdaj gêslo; bila nam si zvezda danica prihodnje kulture; zdaj pa je pregrešno, na-te misliti! In da nas take pregrešne misli ne bi obhajale več, nosimo pri sebi blagoslovljeno svečo, ki nam so jo nedavno iz Wildhaus-a pri Mariboru prinesli in o kteri pravijo, da take misli preganja! Izid kramolje (debate) v kranjskem deželnem zboru o adresi osupnil je tù neizrečeno naše Nemce in nemškutarje. Zmaga dualistov, ali, kakor se jim še zdaj pravi, centralistov, v Ljubljani zdela se jim je tako gotova, da so na-njo zidali najvisocejši svoj grad — grad, ki je bil namenjen čuvati nad morjem jadranskim, in Nemčijo zvezati z morjem sredno-zemskim! Viditi zdaj razvalíno devetstoletnega gradú zabolelo jih je, kakor zabolí človeka, kadar se mu zlomi desna roka. S zobmí tedaj škripljejo, roke pa se jim tresejo — solnce nemške kulture začelo je medleti; v spanju zdí se jim, kakor da bi slišali bučati valove slovanstva in spenjati se celó do višav koroških gorá! — Včeraj se je začela in danes nehala je javna sodniška obravnava o tožbi vrlega našega domorodca gosp. Einšpielerja proti gosp. Schleichertu, bivšemu lastniku in vredniku „Draupošte“, in proti g. Krassnigg-u, vredniku „Alpenblätter“, in pa proti g. Gironcoli-u, lastniku „Alpenblätter“, zarad razžaljenja časti. Schleichert je obsojen za dva meseca v zapor, Krassnigg za en mesec, Gironcoli pa, da zapade 60 gold. kavcije.

Iz Celja. *(Oznanilo iz čitalnice.)* Da čč. članovi čitalnice naše ne bodo pozabili, kar so „Novice“ sicer že enkrat povedale, naznanjamo danes še enkrat, da bode 26. t. m. velika skupščina, v kteri se bode račun preteklega leta naznanil, prenaredbe naših pravil se končno rešile in novi odbor se volil. — Začetek ne bo ob 6. uri, kakor je bilo naznanjeno, ampak ob petih zvečer. — Po končani volitvi se bode igral: „Pravi Slovenec“, po igri pa tombola.

Čitalnični odbor.

Iz Sevnice na Štaj. 10. dec. B. S. (Konec.) — Pri tej skupščini so se tudi časopisi odločili, ktere bo čitalnica imela; odločila se je dvorana in dan, kedaj da se bo naša čitalnica odprla. Za sobe čitalničíne nam je gospod Silv. Šalk prvo nadstropje svoje hiše prav dober kup prepustil. Tisto dvorano, v kteri je še lansko leto „Leseverein“ bival, ima sedaj čitalnica. Čitalnico bomo 7. dan januarja 1866 slovesno odprli in prijazno se bodo vabile vse druge čitalnice, da nam bodo kakor vrle sestrice pomagale rojstni dan prve čitalnice na južnem savskem pobrežji slovesno in veselo obhajati. Akoravno še posebna vabila pridejo do njih, vendar že za naprej prosimo rododoljubov od juga do severa, od izhoda in zahoda, da pridejo mnogobrojno ta dan v Sevnico, da tudi dragi nam gostje vidijo, kaj so sv. trije kralji čitalnici prinesli. Bodimo složni kot vsigdar sinci Slave na jugu! — Z veseljem tudi naznanjamo, da število udov dan na dan raste, in da je večina „Lesevereina“ se čitalnici pridružila, kjer se je prepričala, da ona rada pušča vsakemu svoje in da ni tista pošast, kakor hudobni nasprotniki žvekajo, da bi žrla Nemce!

Senožeče. *(Odgovor na dopis ↑ v 49. in 50. listu.)* Da je senožeško gozdno gospodarstvo pogubljivo za ohrambo gozda, morem na mestu (v gozdu) vsaki čas djansko dokazati. Tudi o takih zadevah utegne vsak svoje mnenje imeti; ktero pa je pravo, o tem ne odloči beseda, ampak stvar, kakoršna je. In te se jaz držím. Ravno letošnjo jesen se že 10. teden (namesti kakor soseskini sklep veleva: da se ima v 6. tednih od 1. oktobra začemši, vsa zimska drvarščina dognati) krog in krog po vseh gozdih in mejah tako neusmiljeno seka, deloma tudi brez vse izkazbe in vodbe, da si mora vsakdo, ki to vidi, misliti, da gre na to, da se ravno letos morajo vse hoste v kraj spraviti; ne samo upravičenci gozdov, ampak tudi neupravičenci vozarijo toliko drv domu in potem tudi na prodaj, da se temu pametni ljudjé rés čudijo. Da tako ravnanje more vse hribce in doline v kamniti in pusti Kras, nas pa kmali ob potrebna drva in steljo, pa še — ob vodo spraviti, ni dvombe. — Dopisnik omenja srenjske seje od 24. avgusta t. l., ter pravi, de je bilo sklenjeno: „tretjino za letošnjo zimo potrebnih drv se ima iz tistega dela Loze vzeti, kjer že dolgo časa sekano ni bilo, in srenjski odborniki so se zavezali brez plače z gozdnim čuvajem v Lozo hoditi in sekanje nadzorovati!“ — Vprašam na to dopisnika: zakaj so pa nekteri upravičenci ravno že to jesen célo polovico drv, ki so jim za celo leto odmerjena, iz Loze potegnili? Kdo je tega kriv? — Tudi ni res, da je bila v tej seji govorica: „drva se morajo le v takih delih Loze sékati, kjer ni bilo že dolgo časa sekano;“ kajti imenovana Loza je bila že od leta 1861. več kot enkrat skozi in skozi, po nekterih

mestih pa celo trikrat pretrebljena, tako, da so se taki lazi (pleše) naredili, da se on, ki se z nabiranjem jagod in mrlinov pečá, prihodnjosti veselí, domoljubnemu človeku pa, kteri je ta gozd 1861. leta in pa sedaj videl, more v resnici teško pri srcu biti. Zavoljo izkazbe drv je pa dalo 9 odbornikov 18. avgusta t. l. pismen predlog g. županu: naj bi on sam izkazovanje drv v roke vzel, ker to bi bilo na vsako stran v veliki prid soseski, in se godí pri vseh sosednih soseskah in ne brez vspeha; kajti njih gozdi so v lepem redu in vrednost gozdov je čedalje viša. Al gosp. župan v imenovani seji ni pritrdil zaželeni izkazbi drv. Potem so se odborniki, če ravno se je od več strani trdilo, da le ena izvedena oseba more doslednje voditi izkazovanje, posebno v takem mladem gozdu kakor je naša Loza, v izkazbi nekoliko dni vrstíli; al vedno pričkanje je bilo z drvarji: „včeraj smo imeli lepša drva in veče kupce kakor danes itd.;“ in ravno dopisnikov kolega je bil prvi, ko ga je vrsta zadela v vodstvu izkazbe, da se ni vpeljanega reda držal, in ni samo za nasekane kupce drv nič srečkati dal, temveč da so se tudi nasekani kupci prejšnjega dne, za ktere je odbornik srečkati dal, po tem popolnoma dosekali; — zakaj to? ne vem. To pa dobro vem, da po tem se je vsak drvar na imenovano ravnanje opéral, in sekalo se je naprej veči del brez srečkanja, vsak za se, ter naj lepša drva so se iztrebila zaporedoma; veliki in težki vozovi drv so se vozili, da se je vse trlo, kajti, kdor je imel močnejo živino, temveč je drv nasekal, da ni bilo 4 vozov, kakor srenjski sklep veleva, za seženj drv treba, ker 2 sta bila že preveč. Kako tedaj more dopisnik tako gospodarstvo zagovarjati v obličji tega, da se visoka vlada in mnogo domoljubnih gospodov na vso moč trudi, da bi se Krasu saj nekoliko k gozdu pomagalo? — Ker je pa ravno o seji od 24. avgusta t. l. govorica, vprašam dopisnika: al mu ni kolega povedal, da je bilo v imenovani seji ravno po mojem nasvetu, kar sem že pred 2 letoma živo svetoval, tudi sklenjeno, da župan ima skrbeti, da se do 1. oktobra t. l., namreč pred vso izkazbo drv, po umetniku letni drveni dohodek vsega gozdnega imetja preceni in po treh prisežnih možéh (po kompromisu) na upravičence razdelí in tako pravi gospodarski načrt (Wirthschaftsplan) napravi, da se gozd vzdrží tudi za prihodnost? — Res zelo važen sklep! al žalibog, da je bil „ad acta“ položen, kakor marsikak drug važen sklep. Dopisnik me tudi praša: „Kje da sem bil, ko so nekteri po 120—130 voz drevés iz gozda izvozili?“ — Tega nisem niti jez niti kak drug Senožečan doživel; ako dopisnik kaj tacega praša, kaže, da nima zapopadka v tem obziru! Ko je 120—130 in še veliko več drevesec na enem vozu videl, je pa toliko voz zapisal! Kolegu dopisnikovemu tudi ni na misel prišlo, da bi mu bil povedal, po čigavem prizadetju da je senožeška grajščina po vrhu za naše nesrečne gozdne poravnave še 100 oralov lepega in celega bukovega gozda 1862. leta pridala, in da se jaz za ohranjenje gozdov pri vsaki priložnosti živo potegujem. Da so meni gozdne zadeve res pri sercu, se more dopisnik sam, ako mu je drago, iz več listov „Novic“ od 1861. leta do današnjega dné, in iz „Napreja“ od 1863. leta št. 20, prepričati. (Kon. prih.) *)

Iz Ljubljane. — Kako važni so sklepi deželnih zborov, ki so podrli nezaupnico vladi, kaže se še le zdaj prav očitno iz stoka in joka, iz jeze in togote, ki se razlega po vseh nemško-centralističinih listih in posebno po „Ost-deutsche“ in stari in mladi „Pressi.“ Ako žolc svoj razlivajo po šegi razkačenih dunajskih „fratschlerweiber“, mi to-le zapišemo v knjigo „nemške kulture“, pa to si ad notam vzamemo, da po takem je vendar-le res zajec za druzim grmom tičal, kakor le za strahom, da smo ob ustavo! Nacelj Kuranda sam to pravi, rekoč: „der deutsche Michel hat nun wieder seine Haut zu Markte getragen.“ Nacelj Kuranda pa je še v hujem strahu, rekoč, da se bo moral zdaj „češki“ in „slovenski“ učiti. Gosp. Nacelj Kuranda! ne boj se tega, dokler ostaneš v Beču. Ako bi pa utegnil Prago ali Ljubljano priti po kak košček kruha, že vemo, da si boš „Zeugniss“ poskrbel, da znaš brez učenja češki ali slovenski, kakor marsikdo tvojih družnikov! — Ako sodimo po obilih „leitartikelnih“ in dopisih unanjih časnikov, vidimo, da se pražki in ljubljanski borbi o adresi daje največa važnost.

— Deželni zbor ima praznike do 4. januarja.

— V pondeljek je imela hranilnica (sparkasse) svoj letni zbor. Ko je zbor potrdil to, kar je vodstvo razdelilo milodarov, je prišla volitev višega predstojnika na vrsto; brez volilnih listov je bil gospod Anton Samasa v priznanje svojih večletnih zaslug za višega predstojnika enoglasno izvoljen; z vsemi glasovi proti dvema, ki jih je dobil gosp. dr. Recher, pa gosp. J. Zevnik za namestnika njegovega; za kuratorja so z večino glasov (trgovec gosp. Jož. Pleiweis je dobil 8 glasov) volili gosp. Hen. Costa. Po volitvi je prišel predlog na vrsto, da bi se povišali obresti (činži) za denar, ki se v hranilnico naloží, pa tudi za posojila iz hranilnice. Sklep je bil ta-le: Obrest (činž) za denar, ki se položí v hranilnico, se od 4 povikša na 4 in pol gold. od sto; posojila iz hranilnice na zemljišča in hiše se bojo, kakor dozdaj, dajala po 5 od 100; obresti za posojila na menice (wechsel) in obligacije pa se povikšajo od 5 na 5 in pol gold. od sto. Ta začasna prememba se začne ob novem letu.

— Na novo ustanovljeno društvo za podporo in preskrbljevanje bolnih in onemoglih ljudí ima na sv. Štefana dan, to je, 26. dne t. m. prvi občni zbor na strelišču ob 10. uri dopoldne, pri kterem se voli vodstvo tega društva, kteremu želimo prav vesel vspeh.

— Kakor „Triglav“ piše, se iz Trsta upanje kaže, da se napravi železnica iz Ljubljane v Belak. Tržačanje in ondašnja kupčijska zbornica vidijo, da se tudi njim prilega ta železnica bolj kakor una, ki jo nekteri nameravajo čez Pontablo v Videm, ali druga čez Predil v Gorico. Bog daj srečo, pa tudi prav djansko pripomoč!

— Kakor dozdaj bode „Triglav“, ki je s svoje višine že mnogo luči prižgal po domovini naši na tisti strani, ktera ne bere slovenskih časnikov, izhajal tudi ob novem letu, vreden domoljubne podpore.

— Dunajski nemški časnik „Zukunft“ bode izhajal ob novem letu kot vsakdanji list. Naj se mu tedaj do 25. dne t. m. pošljejo naročila, da se postavi na trdne noge!

— Gledišča igra „Striček,“ dobro poslovenjena po gosp. Mir. Vilharju, in igrana v nedeljo v čitavničini dvorani, je prejela občno zadovoljnost od obilo zbranega občinstva. Gospodičini Prelihova in Nolijeva, kakor tudi gosp. Kobler, Drašler, Nik. Ravnikar, Zupančič in mlajši Tisen so svoje naloge dovršili s zasluženo pohvalo. Bila je to prva igra v 3 djanjih, ki se je predstavljala na čitavničinim gledišču, pa se vendar vršila tako dobro, da se tudi o tem vidi napredek čitavnice naše. Tudi gospodje v orhestru, ki je pred in sred igre igral, so pod vodstvom Fabijanovim občinstvu na hvalo godli. Vsak je zadovoljen zapustil dvorano narodnega veselja.

*

*) Radi bi Vam bili spolnili željo Vašo, ako bi četrtine celega lista ne napolnila samo ena stvar. Vred.

— Omeniti imamo tudi še dveh prijetnih večerov, ki jih je „Sokol“ napravil svojim udom in prijatlom. Kdor pozná izvrstni humoristični talent gosp. Valentata, nam bo rad verjel, da pod njegovim ravnateljstvom se suče stvar gotovo dobro, in tako je tudi bilo. Pa tudi gosp. Tisen je vrlo izpolnil svojo nalogo; pripeljal je prvikrat celó na pohlevni prostorček mnogoosebno pantomimo, ki je izbudila mnogo smeha. Da so kolise nekako neubogljive bile, naj jih prihodnjič okrega „Brencelj.“

— Prihodnjo nedeljo ob 11. uri dopoldne se bode v čitavničini dvorani 64 ubozim šolarčkom, namreč 36 fantičem in 28 deklicam, delila popolna zimska obleka, ktero so dobrotljive gospé in gospodičine same napravíle v zimskih večerih v čitavnici. Darovalo se bo ubozi množici tudi še povrh kruha in sadja. Dobrotniki, ki so darovali gradivo za obleko, kakor tudi udje čitavničini se vabijo k tej delitvi.

— Po dozdanji navadi bo kat. rokodelska družba tudi letos na dan sv. Štefana ob petih zvečer v dvorani deželne redute božični kres obhajala, pri kterem bodo družinski rokodelci v živih podobah skazovali pet prigodb iz življenja egiptovskega Jožefa in pastirje pri jaslicah, zraven pa tudi slovensko in nemško peli in deklamovali. Ustopnine se bo plačalo 30 kr.

— *(Žalostna prikazen na naši gimnazii.)* Od več strani se nam pripoveduje, da se je na naši gimnazii letos cela kopica mladenčev oprostila učenja slovenskega jezika! Da se mladina rada učenja ogibuje in da bi nekteri najrajši nič se učili, to vé vsak in marsikdo tudi iz lastne skušnje. Al da nadzorniki, ravnatelji in učitelji v to dovoliti morejo sedanji čas, to presega pamet našo! Da bi ti mladiči šli v Nemčijo, nihče bi jim ne silil deželnega jezika; al komaj so dovršili pravoslovje ali zdravništvo ali šole za učiteljstvo — hajd! jih pa že vidimo med kompetenti za kako službo v deželi. Nadležno jim je bilo učiti se slovenskega jezika, za kruhek na Kranjskem pa so potem večkrat najsilniši berači, in če to — kakor koli — dosežejo, so potem rojeni protivniki „ravnopravnosti narodne“ in to — zavoljo nevednosti svoje. Ako se tedaj taki učenci oprostujejo učenja slovenskega jezika s piškavimi vzroki, ne more se spolniti, kar terja pravica in kar tudi zahteva sedanje ministerstvo, „da vsak uradnik mora znati deželni jezik ne le po slabi besedi, ampak v pravilnem pisanji.“ Ako se tako dalje postopa, pregrešno se dela za tisti „circulus vitiosus“, ki nam krajša narodne pravice, češ, da „ne moremo slovenski uredovati, ker se nismo učili“! Nadjamo se, da naš deželni zbor svoj glas povzdigne zoper to, da šolniki podirajo, kar hoče zidati ministerstvo! Pa tudi od deželnega poglavarja pričakujemo, da bo iskreno pomagal ministrovim pravilom.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Kakor je bilo pričakovati, tako se je zgodilo. Ogri so presvitlega cesarja sprejeli navdušeni. Govor, s kterim je Njih Veličanstvo odprlo deželni zbor, je izbudil občno pohvalo. „Zaupanje sem vam prinesel — je rekel cesar — zaupajte tudi vi meni! Sprava ogerske dežele z vso avstrijsko državo, je srčna moja želja, in da se doseže ta sprava, naj je pragmatična sankcija podloga za obravnave, po kterih se izvrši samoopravno pravo ogerske in nerazrušljiva zveza vseh deželá avstrijskih. Vse je zdaj na tem, da pametni Ogri ne prenapenjajo svojih starodavnih pravic tako, da se Avstrija ne razcepi na dvoje (dvalizem), ampak da bode država, pravična vsem narodom, in močna po edinstvu njihovem. Ker se bojo kakih 14 dni preiskavale volitve deželnih poslancev, ali so bili po redu dovršene, se tedaj o važnih razpravah v zboru ne bode slišalo poprej. — Zbor hrvaški po srečnem poravnanji razpora zopet deluje. V seji 14. t. m. prevzvišeni škof Strossmajer v krasnem govoru svojo radost naznanja o tem, da se je sloga in ljubav povrnila v narodno skupščino, ki se more po tem nadjati srečnega izida. Cesarski manifest od 20. sept. imenuje modro in velikodušno delo Njih Veličanstva. Tudi ta zbor se ni še lotil državno-pravnih zadev. — Ker nekterim še zmiraj ni bilo jasno, kaj namerava ministrstvo Belkredijevo, je posebne važnosti to, kar je vladini zastopnik grof Lažansky o adresini debati govoril v pražkem deželnem zboru, rekši, da te poti zdanja vlada ne more hoditi kakor je postopalo prejšnje ministerstvo; spodletela je poskušnja, da bi se narodi pod klobuk enega državnega zbora djali; očitno se je pokazalo, da tisti zbor nikoli ni bil državni zbor. Vlada pred vsem hoče pospešiti avtonomijo dežel (ogromni slava-klici), svobodno občino. Vlada hoče deželne zbore, ne da bi samo bolnišnice oskrbovali (dobro! dobro!), ampak da so zidarji srečne svoje domovine, da tako bo domovina krepák steber vsej državi (slava!). Deželni poslanci so postavni zastopniki njeni! (Gromoviti slava-klici.) — To so besede, ki odločno kažejo program novega ministerstva. Zasmrdele so knezu Auerspergu in 4 grofom tako, da so izstopili iz deželnega zbora. Srečno pot!

Kursi na Dunaji

19. decembra 1865. **v novem denarji.**

Državni zajemi ali posojila.	
5% obligacija od leta 1859 v novem dnar. po 100 g. g.	66.65
5% nar posojilo od l. 1854 „	66.25
5% metalike . . . . „	63.75
4½% „ . . . . „	57.65
4% „ . . . . „	51.00
3% „ . . . . „	41.00
2½% „ . . . . „	54.50
1% „ . . . . „	—.—
Obligacije zemlišn. odkupa. (po 100 gold.)	
5% doljno - avstrijanske g.	82.00
5% ogerske . . . . „	66.50
5% hrvaške in slovanske „	66.25
5% krajnske, štajarske, koroške, istrijanske . „	84.00
Državni zajemi z lotrijami.	
Zajem od leta 1860 . . . „	84.40
„ „ „ 1860 petink. „	92.52
„ „ „ 1839 . . . „	139.25
„ „ „ 1839 petink. „	134.25
5% narodni od leta 1854 „	81.50
Dohodkine oblg. iz Komo „	18.00

Druge obligacije z lotrijami.	
Kreditni lozi po g. 100 . g.	119.00
4½% Tržaški lozi po 100 „	108.00
5% Donavsko-parabrodski po g. 100 . . . „	80.50
Knez Esterhazy. po g. 40 „	65.00
Knez Salmovi po g. 40 „	26.50
Knez Palfyovi po g. 40 „	22.00
Knez Claryovi po g. 40 „	23.00
Knez St. Genoisovi po g. 40 „	22.75
Knez Windischgräz. po g. 20 „	15.50
Grof Waldsteinovi po g. 20 „	16.00
Grof Keglevičevi po g. 10 „	12.50
Budimski . . po g. 40 „	21.00
Denarji.	
Cesarske krone . . . g.	14.08
Cesarski cekini . . . „	5.04
Napoleondori 20 (frankov) „	8.48
Souvraindori . . . . „	10.77
Ruski imperiali . . . „	8.03
Pruski Fridrikdori . . „	9.19
Angležki souvraindori . „	10.79
Louisdori (nemški) . . „	—.—
Srebro (ažijo) . . . . „	105.25

Žitna cena

v Ljubljani 16. decembra 1865.

Vagán (Metzen) v novem denarji: pšenice domače 3 fl. 62. — banaške 4 fl. —. — turšice 2 fl. 52. — soršice 2 fl. 90. — rež 2 fl. 78. — ječmena 2 fl. 32. — prosa 2 fl. 40. — ajde 2 fl. 10. — oves 1 fl. 75.

Loterijne srečke:

V Gradcu	16. dec. 1865:	50.	30.	83.	59.	14.
na Dunaji		47.	2.	74.	8.	81.

Prihodnje srečkanje v Gradcu in na Dunaji 30. decembra.

Odgovorni vrednik: Dr. Janez Bleiweis. — Tiskár in založnik: Jožef Blaznik v Ljubljani.